

תורת הבטחון

שבועות

השגת גדלות

עמילות, עמילות, עמילות!

ויש לבאר, ע"פ מאמר חז"ל: "מה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי". בשעת קריעת ים סוף לכל אחד ואחד מכלל ישראל היה גילוי שכינה מופלא, יותר ממה שהיה לנביא יחזקאל. והקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ, אם כן מדוע לא מצינו שכל יוצאי מצרים היו נביאים, ומדוע נשארה השפחה בדרגת שפחה, ולא נותר מההשגה המופלאה מאומה.

ותי, שהנביאים קונים מעלתם בעמל גדול ועבודה רבה ומאומצת. כדי להיות נביא דרושים יגיעה ועמל. העבודה שינתה את מהותם, ורק משום כך נשארה להם מדריגתם הגדולה. משא"כ לכלל ישראל כשיצאו ממצרים, וגם לשפחה, היה גילוי שכינה מופלא, אך זה לא בא ע"י יגיעה ועמל, ולכן לא נשאר כלום אצלם, כי הם לא שינו את מהותם.

ולפי זה מובנים היטב דברי המשנה שהזכרנו. בתורה הקדושה, מי שאינו עמל ומתייגע להבנת דברי התורה שלומד, לימודו לא יתקיים אצלו. וע"כ עיקר "דרכה של תורה", היא רק ע"י יגיעה ועמל. רק כך שייך לשנות מהותו של אדם ולהשיג השגת התורה, ולהתעלות במדרגותיה.

לא יגעתי ומצאתי אל תאמן

על דרך זה ביאר רבי חיים שמואלביץ גם את דברי הגמ' במגילה (ו, 3): "ואמר רבי יצחק, אם יאמר לך אדם: יגעתי ולא מצאתי - אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי - אל תאמן, יגעתי ומצאתי - תאמן. הני מילי - בדברי תורה. אבל במשא ומתן - סייעתא הוא מן שמיא", ע"כ. וביאר, מה שמשיג ע"י עבודה ויגיעה, "שלו" הוא - יגעתי ומצאתי תאמן. אבל אם השיג בלי יגיעה, עליו אמרו: "לא יגעתי ומצאתי אל תאמן", אף אם נדמה לכאורה שלמד הרבה - לא יגעתי ואעפ"כ "מצאתי" - "אל תאמן" - אין בידו כלום. דברים נוראים!

הלומד ולא עמל כזורע ולא קוצר

איתא בברכות (מג, ע"ג): "אמר ר"ל מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה

הרמ"א (סי' רל"ג ס"ג) מביא את המנהג הנפוץ בכלל ישראל, שלאחר חג הפסח מתחילין ללמוד "פרקי אבות" מדי שבת בשבתו - פרק לכל שבת משבתות הקיץ. וביאר הלבוש (ס"ט) הטעם למנהג זה וז"ל: "ובמנחה מתחילין לומר פרקים ממסכת אבות, ונראה לי הטעם משום שבמסכת הזאת יש חמשה פרקים ועם התוספתא שהוא שנו חכמים שהוא דומה להם הם ששה, שכולם מדברים בדברי תוכחה ומוסר לקבל עלינו עול תורה ומצוות, וגם הפרק הראשון הוא מדבר בשלשלת קבלת התורה מדור לדור ממשוה רבינו ע"ה עד סוף כל התנאים, לכן אומרים אותם באלו הששה שבתות שהם מזמן גאולת מצרים עד יום מתן תורה. ויש מקומות שאין אומרים אותם אלא פעם אחת עד שבועות, ויש מקומות שחוזרים ומתחילין לאומרם אחר שבועות ואומרים אותם כל ימי הקיץ, שכיון שהפסיקו לומר ברכי נפשי אין חוזרין לומר אותו עד זמנו שהוא שבת בראשית", עכ"ל. מתבאר שעיקר סיבת המנהג משום שזו הכנה לקבלת התורה.

עמילות בתורה

בעזה"ת נבאר יסוד אחד המובא במס' אבות שנוגע לקבלת התורה, ללימוד התורה, ולקיום המצוות, וכן לכל עבודת השי"ת. דתנן (אבות פ"ו מ"ד): "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", ע"כ.

מבואר במתני', שעיקר צורת לימוד התורה היא ביגיעה ועמל. מי שלא לומד מתוך עמל אין זו "דרכה של תורה".

ויש לעזור, מדוע "דרכה של תורה" היא דוקא ע"י יגיעה ועמל. הרי ניתן להבין כל סוגיא אפילו בלי יגיעה ועמל. וכן ניתן לקיים כל מצוה שבתורה בלי עמל.

אדם כי ימות באהל", ע"כ. מבואר שהקיום של התורה הקדושה אינו רק בלימוד בעלמא, אלא צריך שימית עצמו עליה.

הר"ש (נמס' פ"ד מ"א) מביא בשם התוספתא וז"ל, "שהיה רבי יהושע אומר כל הלומד ולא עמל כאיש הזורע ולא קוצר", עכ"ל. הרי, שתכלית לימוד התורה אינו רק עצם הלימוד, אלא העסק והעמל והיגיעה שעמל לעמוד על עומק הדברים ואמיתותם. מי שלומד ואינו עמל, כזורע ואינו קוצר! בלי עמל התורה, חסר בעיקר לימוד התורה. והדברים נוראים!

יגיעה עצמה היא המציאה

ויש להוסיף מה שכתב הבינה לעיתים (דיוט'ג) לבאר מאמרם ז"ל (מגילה ו, ג): "יגעתי ולא מצאתי - אל תאמין", וכתב וז"ל: "כלומר: אם, כשיגיעת בתורה, לא יכולת למצוא בה מאומה, כי לא הגיע שכלך לעומקו של אותו דבר, או לאיזה מונע אחר - אל תאמן שהוא כן באמת שלא מצאת; כי אדרבה, מצאת הרבה, לפי שהיגיעה עצמה היא המציאה, ותיחשב לך להשגת תכלית", עכת"ד. לדבריו מתבאר ש"יגעתי ולא מצאתי אל תאמין", אין הכוונה משום שלבסוף ישיג את המציאה ויזכה להבין, אלא כוונתם היא שעצם היגיעה היא מציאה, ואם יגע בתורה - היגיעה עצמה היא המציאה!

אנו עמלים ומקבלים שכר

ועל דרך זה ביאר החפץ חיים מה שאומרים בהדרן של סיום מסכת, "אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר". והק' החפץ חיים (פרשת נחוקמי) שגם במילי דעלמא עמלים ומקבלים שכר, שהחייט התופר בגד, נוטל שכר מלאכתו, וכן נגר ושאר בעלי מלאכה. וכתב לבאר, דהשוכר פועל למלאכה מסויימת, כגון לתפור בגד, והפועל עמל כל היום וכל הלילה, אבל לא עשה הבגד כהוגן, לא משלמים לו כי לא מרוצים מהתוצאה. אבל בעמל התורה, אפילו מי שעמל ולא עלה בידו הבנה או פשט או סברה, מ"מ יש לו שכר גדול על עצם עמלו ויגיעתו בתורה הקדושה, שאין תכלית עסק התורה רק כדי להבין ולדעת את התוכן, אלא העמל מצד עצמו הוא התכלית! וכדברי התוספתא הנ"ל, "מי שלומד ואינו עמל הרי הוא כזורע ואינו קוצר"!

התכלית היא רק העמל

וכל זה מפורש בדברי מרן המשגיח ר' ירוחם הלוי ליבוביץ' זצוק"ל. דהנה על "אם בחקותי תלכו" פירש"י וז"ל, "שתהיו עמלים בתורה". וכתב המשגיח וז"ל, "כלומר: לא "ללמוד" לא

"להבין", כי אם דוקא עמל, עד שאמרו בירושלמי (פי"ן ק"ה ר"ג, ג) שנגזר עלינו לשכוח, כי אם לא היינו שוכחים לא היינו עמלים בתורה. מוכרח א"כ כי כל התכלית היא רק העמל וכל מה שהעמל יותר "יבש" טפי מעלי", עכ"ל. ועי' שם באריכות דבריו שכתב לבאר הענין.

וצונו 'לעסוק' בדברי תורה

נוסח ברכת התורה הוא: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעסוק בדברי תורה". וכבר עמדו המפרשים מדוע נקבע הלשון "לעסוק" בדברי תורה, ולא "ללמוד" דברי תורה? ולפי הנ"ל מובן היטב, שהתכלית אינה רק ללמוד, אלא לעמול ביגיעה עצומה עד אין סוף. וא"כ נתקנה לשון הברכה דוקא "לעסוק" שזו מהות המצוה "לעמול בתורה". ומצינו בכמה מקומות בש"ס שהגמ' למדה את תוכן עיקר מהות המצוה מלשון הברכה. ותן לחכם ויחכם עוד!

לימוד למעשה:

עיקר "דרכה של תורה", היא רק ע"י יגיעה ועמל. רק על ידי זה שייך "קנין בתורה". העובד את ה' בלי עמל, חסר בעיקר עבודתו. זה נוגע לכל עניני עבודת השי"ת, בין בלימוד תורה, ובין בעבודת המדות. צריך עבודה רבה ויגיעה עצומה לקנות מידות טובות. בפרט בעבודת האמונה והבטחון בהשי"ת. מי שיש לו איזו התעוררות שהיא, כגון ששמע סיפור נפלא של השגחה פרטית, או סיפור על אחד שזכה לישועת ה' באופן פלאי, ומעשה זה עורר את לבו להאמין ולבטוח בהשי"ת, אותה אמונה ובטחון לא באה ע"י יגיעה ועמל, וע"כ לא תתקיים אצלו. רק השגת האדם ע"י עסקו ועבודתו, משנה מהותו ומשרישה בלבו אותן השגות.

הטעם למנהג ליל שבועות

על פי כל זה נראה שיש לבאר הטעם מדוע נוהגים ללמוד כל הלילה בליל חג השבועות, ולא לישון. בפשוטו, הטעם הוא משום שבלייל מתן תורה כלל ישראל ישנו כל הלילה, והוצרך הקב"ה להעירם, וכדי לתקן זאת אנו לומדין תורה כל הלילה. אמנם על פי הנ"ל יש לומר, שאנו מכינים עצמינו לקבלת התורה, ועיקר התכלית בלימוד תורה כל הלילה הוא אך ורק להיות עמל בתורה, דמי שאינו יושב ולומד כל הלילה, אין לך עמל גדול מזה! רק עם עמל כזה, שייך לקבל את התורה להשיג בה מעלות ומדריגות.